

Апстракти на Македонски јазик / Abstracts in Macedonian

Rossitza Tzarova

КАРАКТЕРИСТИКИ НА СОМАТОТИПОТ НА СТУДЕНТИТЕ ОД ПРОФИЛИРАНИТЕ ГРУПИ ПО ПЛИВАЊЕ

Целта на истражувањето беше да се утврдат карактеристиките на соматотипот на студентите од профилираните групи по пливање. Примерокот на испитаниците го сочинуваа 49 студенти кои се вклучени во профилираните групи по наставната дисциплина „Спорт по избор - пливање“ на Техничкиот Универзитет во Софија. За реализирање на целата на истражувањето, применети се методите: pregled и teoretska analiza на соодветната литература, антропометриски мерења и одредување на соматотипот според постапката на Heath-Carter (1980). За одредување на карактеристиките на соматотипот, применета е варијациона анализа. Анализата покажа дека наспроти нестабилноста на компонентите на соматотипот, како просечен соматотип на студентите од профилираните групи по пливање во високото образование во Бугарија, може да се дефинира мезоморфниот-ектоморфен тип. Тоа главно, значи дека студентите – пливачи се карактеризираат со развој на ниско ниво на масното ткиво и внатрешните органи, како и задоволително ниво на развојот на мускулно – скелетниот апарат.

Клучни зборови: *антропометриски карактеристики, масно ткиво, мускуно - скелетен апарат, метода на Heath Carter, ендоморфен соматотип, мезоморфен соматотип, ектоморфен соматотип, варијациона анализа*

Rade Stefanović, Branimir Mekić

ПОВРЗАНОСТ НА СУБЈЕКТИВНАТА СОСТОЈБА НА РАБОТНИТЕ СПОСОБНОСТИ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО МАШИНСКАТА ИНДУСТРИЈА

Примерокот на испитаниците беше по случаен избор. Планираниот примерок изнесуваше 30% од вкупно вработените, односно 858. Од нив беа анкетирани 813 (28,6%). Тие беа земени од Работната организација „Алатница“ Ниш. Анкетирањето е спроведено од 8 студентите на Наставно-научната група за физичка култура, на Филозофскиот факултет во Ниш. Студентите беа посебно обучувани за анкетирањето. Од резултатите за поврзаноста на субјективното чувство на анкетираниите за состојбата на физичките и работните способности, како и за здравјето и активности во спортската рекреација и мотивацијата за учество во тие активности, може да се извлече заклучок дека тоа е подобро кај оние рабоници кои преходно активно се занимавале со спортски активности.

Клучни зборови: *пасивен одмор, спортиско-рекреативни активности, функционални способности, кинезиолошки Прашалник, здравствена состојба, χ^2 -тест*

Ekaterina Deliverska

ОБРАЗОВНИОТ ПРОФИЛ НА СПОРТСКИОТ АНИМАТОР

Образовната подготовка на субјектите за реализација на туристичките активности (поконкретно за спортската анимација), е основна детерминанта за квалитетот на туристичкиот продукт. Барањето на можностите за усовршувањето на подготовката на спортските аниматори, претставува објект на истражувачките настојувања во различни области на научното сознание. Целта на истражувањето беше да се утврди образовно-професионалната подготовка на спортските аниматори. Во трудот е применета методата на анкетирање. Примерокот на испитаниците беше дефиниран со 64 аниматори, избрани според принципот на случајноста. Тие беа вработени во хотели со четири ѕвезди. Утврдениот процентот на испитаниците од истражувањето кои не се професионално обучувани во спортската анимација, е забележително голем (42,55).

Клучни зборови: *квалифицираност на спортисти аниматорски услуги, професионално обучување, образовно-професионална подготовка, метода на анкетирање, спиеени на образование, процени*

Milan Stanimirović, Predrag Milenović, Vladimir Mutavdžić
ЕФЕКТИТЕ НА ОДРЕДЕНА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПРОГРАМА НА
ТРЕНИНГ ЗА БОДИБИЛДИНГ ВРЗ ТРАНСФОРМАЦИИТЕ НА
СОМАТОМЕТРИСКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ КАЈ ЖЕНИТЕ

Целта на истражувањето се состоеше во утврдување на четиримесечните ефекти од примената на одредена експериментална програма за бодибилдинг тренинг врз трансформациите на соматометриските карактеристики на 26 селектирани вежбачки на возраст од 19 до 29 години (± 6 месеци). Обработените податоци од истражувањето со дискриминативна каноничка анализа, покажаа дека не постои статистички значајна разлика во соматометрискиот простор на вежбачките меѓу иницијалното и финалното мерење. Анализирани во генерална смисла, експерименталната програма на тренингот за бодибилдинг, не влијаеше врз трансформациите на целосниот соматометриски простор на вежбачките. Гледано во парцијална смисла, најголем дискриминативен придонес имаа варијаблите: маса на телото и кожен набор на грбот. Овие варијабли само индикативно укажуваат на трендот и диспозицијата за влијанието на бодибилдинг програмата врз смалувањето на масата на телото и масното ткиво кај жените. Може да се претпостави дека поголеми и позначајни ефекти на применетата програма, би се постигнале со нејзини корекции, така што во натамошните истражувања, би се зголемувал обемот и интензитетот на тренажниот третман со продолжување на неговото времетраење.

Клучни зборови: *телесна височина, должина на нозете, обем на градниот кош, обем на надлактиците, тежина на телото, дискриминативна каноничка анализа, дискриминативна каноничка анализа*

Mekić, Petković, Plić, Hadžić
ВЛИЈАНИЕТО НА ОДРЕДЕНА ПРОГРАМА ПО СПОРТСКА ГИМНАСТИКА
ВРЗ ТРАНСФОРМАЦИЈАТА НА МУСКУЛНАТА СНАГА

Во истражувањето беа вклучени 132 испитаници на возраст од 11 години. Тие беа третирано со експериментален тренажен процес со иницијални и финални мерења во карате клубови. Тој содржеше програма со базични функции на спортската гимнастика (Gymfitschool). Програмата се реализираше 48 часови со два тренинзи неделно во текот на шест месеци. По завршувањето на финалните мерења, добиените резултати покажаа дека постои позитивно влијание врз трансформацијата на моторната способност – мускулна снага. Врз основа на тие резултати, може да се препорача, дека применетата програма е корисна и за трансформирањето на мускулната снага во други спортови, а не само во спортската гимнастика.

Клучни зборови: *ученици, експериментален тренажен процес, програма Gymfitschool, иницијални мерења, финални мерења, карате клубови, т-тест*

Benin Murić, Izet Kahrović, Oliver Radenković
МОТОРНИТЕ СПОСОБНОСТИ НА УЧЕНИЦИТЕ
ОД ГРАДСКА И СЕЛСКА СРЕДИНА

Целта на истражувањето беше да се утврди разликата на моторните способности меѓу учениците од градска и селска средина кои посетуваа настава во различни материјални услови. Истражувањето е реализирано на 200 ученици на возраст од 15 години ± 6 месеци. Учениците беа поделени во две групи (100 од село и 100 од град). За проценување на третираните моторни способности, применети се седум моторни тестови. Резултатите од мултиваријантната анализа на варијансата покажаа дека двете групи испитаници, статистички значајно се разликуваат во ситемот на примнетите тестови на нивото од .05. Од анализата на аритметичките средини на тестовите меѓу двете групи испитаници, може да се забележи дека постои статистички значајна разлика во брзината на алтернативните телесни движења (МТАР), мускулната снага на стомакот и флексорите

на зглобот на колкот (MD60). Разликата е во корист на учениците од градот.

Клучни зборови: *мојторни телесни теснови, мускулна еластичност, статичка мускулна снага, експлозивна мускулна снага, мојторна телесна брзина, телесна координација, мултиваријантна анализа на варијанса*

Diana Peeva, Marina Nedkova

ФИЗИЧКАТА КУЛТУРА И СПОРТОТ КАКО ФАКТОР ЗА ФОРМИРАЊЕ
НА РАЗВОЈОТ НА ДЕЦА ОД ПРЕДУЧИЛИШНАТА ВОЗРАСТ

Целта на истражувањето беше да се утврди нивото на физичките способности кај децата од предучилишната возраст. Истражувањето е реализирано на примерок од 55 испитаници на возраст од 6 години. Примерокот беше поделен на 37 машки и 21 женско. Во написот се презентирани податоци од некои тестови за физичките способности. Тестовите се модифицирани со оглед на возрастните карактеристики на испитаниците. Заклучоците од студијата се насочени кон подобрување на физичкиот развој и физичките способности на идните студенти.

Клучни зборови: *физичко воспитување, физички способности, мојторни теснови, дейски градинки, вончасовни активности, програми по физичко воспитување, спортски предагози, аритметичка средина, коефициент на варијабилност*

Gordana Vekarić, Gordana Jelić

УКАЖУВАЊЕ НА ЗНАЧЕЊЕТО ЗА ВЕШТИНАТА НА ПИШУВАЊЕТО
НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАЈ СТУДЕНТСКАТА ПОПУЛАЦИЈА

Целта на трудот е да се укаже на значењето на вештината на пишувањето кое треба да се вклучи во наставните планови на сите нивоа на англискиот јазик за студентите, како и да се зголеми нивниот интерес и мотивираноста на активности за развојот на вештината на пишувањето. Пишувањето поради својата сложеност, ретко се предава како посебен курс надвор од филолошките факултети во Србија. Меѓутоа, од завршените студенти во сите научни области, веднаш на почетокот на нивната професионална кариера, се бара употреба на пишувани жанрови на англиски јазик. Со оглед на тоа, што англискиот јазик се смета *lingua franca* на модерното технолошко време, студентите треба да бидат оспособени за користење на средства кои ќе им овозможат продлабочување на своите знаења со претставување на сопствените идеи и резултати на другите членови на дискурсна заедница широм светот. Пристапот за избор на материјали за часовите по пишување на англиски јазик, кој е преложен во овој труд, треба да ги почитува карактеристиките на одредената струка и соодветниот дискурс. На тој начин, студентите се охрабруваа за пишување, зато што таа активност, тие и наставниците главно ја запоставуваа и избегнуваа. Авторите сметаат дека курсот по англиски јазик за посебни потреби (ЕПН) на Универзитетот, мора безусловно да вклучува истовремено учење на општите академски вештини за пишување.

Клучни зборови: *академско пишување, мотивираност, професионална работа, Прашалник, наставни планови, студентите по спорти, курс по англиски јазик, проценети*

Artan R. Kryeziu, Enver Tahiraj, Ardonit Abdullahu

РАЗЛИКА МЕГУ СКОКОТ ВО ВИСОЧИНА ОД МЕСТО
И СКОКОТ СО ПРИБЛИЖУВАЊЕ НА НОГАТА

Целта на овој труд е да се утврдат разликите меѓу статичниот вертикален скок (Сарцент) и скокот со приближување на нога). Во овој труд, се третирали 60 испитаници од машки пол на возраст од 16-17 години. Податоците се обработени со методата на Т-тестот. Со помош на овој тест е потврдено дека варијаблата на скокањето со приближување на ногата има подобра вредност во споредба со варијаблата вертикален скок во височина од место (Сарцент)

Клучни зборови: кошаркари, адолесценции, Сарџениов скок, скок со приближување на еднаиќа нога, t-тест

Saša Đurić, Dejan Plić, Goran Nešić
ДЕТЕКЦИЈА НА СТАТУСОТ НА СТАПАЛОТО
КАЈ ОДБОЈКАРКИТЕ ОД УЧИЛИШНАТА ВОЗРАСТ

Целта на истражувањето беше да се утврди појавата на спуштено стапало кај посетителите на одбојкарската школа „Диф“ од Белград. Примерокот на испитаниците беше сочинет од 35 испитаници од училишната возраст. Со примена на методата на плантографија, беше проценуван статусот на стапалото. Притоа, беше применета Томсоновата метода и Методата на руски автори. Добиените резултати од истражувањето, покажаа дека 88,58% од посетителите на одбојкарската школа имаат спуштени стапала. Од нив, според Томсоновата метода, 8 одбојкари на левото стапало, немаат отстапување, 21 одбојкар биле со прв степен на спуштено стапало, двајца со втор, и четворица со трет степен. Примената на Методата според руските автори, покажа дека 10 одбојкари немале отстапување од нормалното стапало, 19 имале прв степен, двајца, втор степен и четворица, трет степен на спуштено стапало. Во поглед на десното стапало, состојбата била слична.

Клучни зборови: *normalno stapalo, ramno stapalo, hipokinezija, prevencija za ramno stapalo, korekcija na ramno stapalo, Tompsonova metoda za plantogram, Metoda na ruski avtori za plantogram, procenti*

Oliver Radenković, Izet Kahrović, Benin Murić
УЛОГАТА НА ФИЗИЧКИТЕ АКТИВНОСТИ ВО
ПРЕВЕНЦИЈАТА И ЛЕЧЕЊЕТО НА ДИЈАБЕТИСОТ

Трудот претставува преглед на досегашни статии кои се објавени во последните 15 години, за улогата на физичките активности во превенцијата и лечењето на дијабетисот. Користена е дескриптивна и историска постапка, а изворот на податоците е од различни електронски написи за соодветната тема. Покрај тоа, презентирани се и печатени трудови во кои се третирали примероци на испитаници со возраст од 17 до 75 години од двата пола, чија физичка подготвеност е со различно ниво. Занимавањето со физички активности, дури и со умерен интензитет, има големо влијание во превенцијата и лечењето на дијабетисот.

Клучни зборови: *физички активности, стрес, здебеленост, гликоза во крвта, кардио васкуларни заболувања, поврзаност на физичките активности со дијабетисот, поткожни масти, висцерални масти, демографски фактори, здравствени фактори*

Mimoza Shodra
АЖУРИРАЊЕ НА ПРОЦЕНКАТА НА МУСКУЛНАТА СНАГА КАЈ
ДЕВОЈЧИЊАТА И ДЕЦАТА НА ВОЗРАСТ ОД 6 И 7 ГОДИНИ

Истражувањето е реализирано на 120 испитаници (вкупно 4 групи) од двата пола на возраст од 6 и 7 години. На нив се примени три моторни тестови за проценување на мускулната снага. Целта на истражувањето беше да се утврди основен критериум за проценување на мускулната снага кај девојчињата и децата од истата возраст. Според добиените резултати е утврдено дека девојчињата и децата од 6 и 7 години, имаат речиси идентични карактеристики на мускулната снага. Меѓутоа, во повеќето комбинации при тестирањето на аритметичките средини постои статистички значајна разлика.

Клучни зборови: *моторни тестови, мускулна снага, критериумска варијабла, оценување во образованието, t-тест*

Astrit Iseni

ВЛИЈАНИЕТО НА НЕКОИ АНТРОПОМЕТРИСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ И МОТОРНИ СПОСОБНОСТИ ВРЗ УПЕХОТ НА СПРИНТЕРСКОТО ТРЧАЊЕ НА 200 МЕТРИ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ НА ВОЗРАСТ ОД 16 ГОДИНИ

Целта на овој труд беше да се утврди поврзаноста меѓу моторните способности и антропометриските карактеристики и трчањето на 200 метри, кое е дефинирано како ситуационо-моторна, односно критериумска варијабла. Истражувањето беше спроведено на примерок од 130 ученици од машки пол на возраст од 16 години \pm 6 месеци. Во истражувањето се употребени вкупно 26 предикторски варијабли од кои: 12 варијабли за проценка на моторните способности, 13 варијабли за проценка на антропометриските карактеристики и една варијабла за проценка на ситуационо-моторна способност. Од резултатите кои се добиени со регресивна анализа е утврдено дека применетите предикторски варијабли, имаат статистичко значајно влијание врз критериумската варијабла. Од моторните варијабли најголема статистички значајна поврзаност покажа скокот во далечина од место (МСДМ), а од антропометриските варијабли, обемот на подлактицата и (АОп) и обемот на раката (АОП).

Клучни зборови: *моторни способности, антропометриски мерења, предикторски варијабли, критериумска варијабла, физичко воспитување, експлозивна мускулна сила, регресивна анализа*

Tsvetko Tsvetkov

СУШТИНАТА И РАЗВОЈОТ НА МЕНАџЕРСКИТЕ ОДНОСИ ВО ФИЗИЧКАТА КУЛТУРА И СПОРТОТ

Авторот ги анализира принципите на финансирање во спортот во Европската Унија. Тој ја споредува состојбата на просечното финансирање во Европската Унија и во Бугарија. Авторот укажува на можноста да се препорачаат одредени активности кои треба да се преземат за подобрување на финансирањето во спортот, и да се поврзат со одредени согледувања што се актуелни и се дискутираат во Европската Унија.

Клучни зборови: *професионализам во спортисти, аматеризам во спортисти, видови спортисти, финансирање во спортисти, пазарна економија, спортистско право, спортистски услуги*

Kasum Goran, Gligorov Strašo

ЗНАЧЕЊЕТО И УЛОГАТА НА ТРЕНЕРОТ ВО БОРЕЊЕТО

Честопати во боречкиот спорт, доминантно се вреднува искуството на тренерот кое го стекнал низ својата натпреварувачка и тренерска кариера, додека знањето кое е стекнато низ образовните институции нема секогаш висока цена. Секој тренер мора да биде обучен за висока квалитетна работа со секоја категорија на борачите, а неговата компетентност треба да се обезбедува со натамошното усовршување. Работата со пионерите треба да е насочена кон развојот на хармонична личност и создавање на поволен капацитет за интелектуална и физичка активност, а не да се зборува само за спортските резултати. При работата со кадетите, треба да се има предвид дека тие, сè уште не се вистински натпреварувачи, што не значи запоставување на натпреварувачката работа. Понекогаш борачот, својот стил на борење го изградува според моделот на борач на нивниот тренер, додека тој бил натпреварувач. Но тоа, не треба да значи дека тој модел за него е најпогоден. Промената на тренерот или преминувањето на борачот во нов клуб, не треба да влијае доминантно врз промена на неговата техника која ќе ја користи во тој клуб. Ако се работи за борач од кој се очекуваат сериозни успеси, целиот трениражен процес мора да биде насочен кон создавање на предуслови за неговото докажување и достигнување на натпреварувачкиот максимум. Ставовите за достигнувањата на борачите треба постојано да се проверуваат, но тои не треба секогаш да се менуваат, дури и тогаш, кога ќе се причинува дека проценката била погрешна.

Клучни зборови: *натпреварување во борењето, трениражен процес, спортистско образование, лиценци во борењето, спортистски резултати, компетентност на тренерот*

Jadranka Kocić, Sladjana Tošić, Dragana Aleksić
ВЛИЈАНИЕТО НА КОНТИНУИРАНОТО РЕКРЕАТИВНО
ВЕЖБАЊЕ СО РИТМИЧКА ГИМНАСТИКА ВРЗ МОДЕЛОТ
НА АНТРОПОЛОШКИОТ СТАТУС ВЕЖБАЧКИТЕ

Утврдувањето на моделот на антрополошкиот статус на спортистите, е мошне значајно за нивниот тренинг и селекцијата. При изработката на тој модел треба да се земаат предвид сите фактори кои влијаат на резултатите во ритмичката гимнастика. Такви фактори се: морфолошките карактеристики, моторните способности, психолошките карактеристики, социјалниот статус, техниката, тактиката и музичките способности. Девојчињата почнуваат да тренираат ритмичка гимнастика во предучилишната возраст, а најдобри резултати постигнуваат околу 17 годишната возраст. Ритмичките гимнастичарки имаат просечна телесна височина, или таа во однос на своите врснчки е над просекот. Нивната телесна маса е помала за 15 до 12 % од „идеалната“ за сметка на масното ткиво. Успехот во ритмичката гимнастика најмногу зависи од усогласеното делување на сите механизми кои се одговорни за еластичноста, брзината, рамнотежата и експлозивната снага. За спречувањето на несаканите ефекти потребна е високостручна работа и соработка со лекарот, нутриционистот, психологот, како и едукација на тренерот, вежбачките и родителите.

Клучни зборови: *тренинг, телесна височина, телесна тежина, масно ткиво, моторни способности, психолошки карактеристики, музички способности*

Tane Dimovski , Daniela Paunova
СОЦИЈАЛНИТЕ МРЕЖИ КАКО ДЕЛ ОД ОДНОСИТЕ
СО ЈАВНОСТА ВО ПРОМОЦИЈАТА НА СПОРТОТ

Социјалните мрежи, како комуникациска алатка на односите со јавноста, придонесуваат во промовирањето и афирмирањето на спортот меѓу граѓаните. Активностите на социјалните мрежи во спортот, ги зближуваат луѓето со различни конативни особини, професии, возрасти, религии, националности и даваат можност за комуникација и размена на искуства, култури и пријателства. како промоција на здрави животни стилови. Социјалните мрежи како посебен општествен фактор, даваат придонес во процесот на заедничкото почитување на вредностите на спортот кои ги промовираат како средство за социјална кохезија. Користењето на социјалните мрежи има големо значење во одржувањето на поврзаност и информираност меѓу граѓаните за вредностите во спортот, што доведува до конечен заклучок дека тие претставуваат одлична алатка за односите со јавноста при комуникациските активности за промоцијата на спортот.

Клучни зборови: *вредности на спортој, медиуми, комуникации со јавноста, општествени информации, фудбалски клубови, кошаркарски натпревари, ракометни клубови, спортски организации, симболизери, Фејсбук, Твитер, Гугл*

Jovan Marković, Milovan Stamatović, Zoran Božović
КВАЛИТЕТОТ НА НАСТАВАТА ПО ФИЗИЧКО ВОСПИТУВАЊЕ
ВО ПОМЛАДИТЕ ОДДЕЛЕНИЈА НА ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА

Авторите укажуваат на одредени недостатоци на наставата по физичко воспитување во помладите одделенија на основните училишта и можностите за отстранување на постојните проблеми. Притоа, се третира значењето на наставата по физичко воспитување и неговата улога во психофизичкиот развој на децата, како и организацијата на квалитетната настава по физичко воспитување врз основа на резултатите од повеќе досегашни истражувања во таа област. Исто така, се укажува и на други можности за унапредување на процесите во наставата по физичко воспитување во таа возраст.

Клучни зборови: *моторни способности, спортско-техничко образование, психофизички развој, училец, физичко вежбање, моторно образование, наставни планови, наставни програми, методика на физичкото воспитување,*

Ruždija Kalač

СОСТОЈБАТА НА СТРУЧНИОТ КАДАР ПО БОКС ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Тренерот е учител кој организирано и систематски го води процесот на обучувањето и тренингот. Притоа, тренерот ги снабдува своите спортисти со оптимална енергија и со мноштво на информации при што стекнатите сознанија и информации, боксерите ги усвојуваат на најдобар, најекономичен и најрационален начин. Тренерот прераснува во водач, педагог и воспитувач на младите луѓе. Централната личност во боксерскиот претставена е од тренерот. Во изминатиот период од една деценија работата во клубор се одвива најмногу врз основа на стручното искуство, интуицијата и ентузијазмот на многу боксерски стручњаци. Според анкетата што е спроведена од страна на авторот за 2012 година, прикажани се основните сознанија за структурата на тренерскиот кадар со кој располага Боксерската федерација на Македонија.

***Клучни зборови:** тренери, Анкетен прашалник, боксерски натпреварувачи, спортска форма Боксерска федерација на Македонија, боксерски клубови, лиценци во боксот*

Dragana Cicović-Sarajlić, Biljana Pavlović, Branko Popović

МУЗИЧКИТЕ ИГРИ КАКО ВИД НА ДЕТСКО СПОРТСКО ТВОРЕШТВО ВО НАСТАВАТА НА МУЗИЧКАТА КУЛТУРА

Во трудот се третираат можностите за поврзување на наставата по музичка култура и физичкото воспитување низ творештвото на танците и импровизацијата на телесните движења со музика. Целта на трудот е да се поттикне и развива творечкиот потенцијал на учениците од основните училишта низ музичките игри. Со примена на музичките игри во наставата од двата предмети се придонесува не само за развој на творечките капацитети, музикалноста и моторните способности на учениците, туку и за иницијативноста, имагинацијата, оригиналноста, конструктивноста, сигурноста во себе и самодовербата. Посебно се апострофираат примери на музички игри кои се поволни за развој на кретаивноста на учениците, што претставува основна цел на воспитно-образовната работа во основните училишта. Се истакнува значењето на интегративниот пристап со наставни содржини што се потпира на барањата на наставниот план и програмата и потребата за осовременување и иновирање на наставната практика.

***Клучни зборови:** основни училишта, пјанци, музички игри, моторни способности, воспитно-образовна работа, корелација во наставата, методички пристапки*

Valeri Tzvetkov, Nikolay Tsankov

СИСТЕМИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈА И РЕАЛИЗАЦИЈА НА ОБУЧУВАЊЕТО ПО ФУДБАЛ ВО УЧИЛИШТАТА (ДИДАКТИЧКО-МЕТОДСКА КОНКРЕТИЗАЦИЈА)

Трудот го третира барањето на можности за зголемување на квалитетот на училишното образование во делот на обучувањето во физичкото воспитание и спорт низ интегрирањето на можностите во различни системи за организација и реализација на обучувањето во фудбалот и нивната дидактичко-методска конкретизација. Претставена е концептуалната визија, која произлегува од операционализацијата на можностите, како и елементите за визијата на учителот за практичната примена на различни системи за организација и реализација на обучувањето во фудбалот во училишното образование.

***Клучни зборови:** системи на обучување, групен систем на обучување, комбиниран систем на обучување, училел, ученик, физички способности, диференцијација и индивидуализација на обучувањето*

Katarina Herodek, Cvetko Simonović

РАЗВОЈОТ НА СНАГАТА КАЈ ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ СПОРТИСТИ

Тренерите кои работат со децата мора да бидат мошне квалитетни и добро да ги познаваат специфичните возрастни категории за постигнување на потребните цели. Предметот на трудот е развојот на снагата како неопходен дел на секоја физичка и спортска активност на децата. Проблемот на трудот претставува обид со теоретски приод да се прикажат можностите за развојот на снагата во текот на физичката

подготовка, како и нејзината улога и значење во физичкиот и спортскиот развој, не само кај децата кои не се вклучени во тренажниот процес, туку и кај оние кои активно се занимаваат со спорт. Со снагата се подобрува натпреварувачката успешност при изведувањето на многу спортски активности. Развојот на снагата во најмладата возраст има големо значење за моторниот и физичкиот развој на децата. Тренингот на снагата во детската возраст е еден од условите за доброто држење на телото и превенцијата на телесните повреди. Тој е значаен елемент за оптималната физичка подготвеност која е потребна за натамошниот спортски развој.

Клучни зборови: *трениери, спортивска активност на децата, физичка подготовка, спортивски развој, физички развој, моторни способности, вежби со оптоварување, антрополошки карактеристики, функционални способности*

Dimka Nestorova

МЕСТОТО НА АЕРОБИКОТ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА БУГАРИЈА

Физичката култура во организирана форма е застапена во сите потврдени педагошки системи и во теориите на најпознатите и најпризнатите мислители, филозофи кои се претставници на педагошката мисла во светот. Во Бугарија училишното физичко воспитување се појавува за прв пат во епохата на Ренесансата. Од 1879 година физичкото воспитување «Гимнастиката» (така се нарекувало во таа епоха) постои секогаш во сите наставни планови. Развојот на наставните планови и програми динамично минува низ неколку основни фази. Познато е дека аеробикот придонесува за развој и одржување на физичката способност на оние кои се занимаваат со него, како и за нивните подготовки за систематско вежбање и за здравиот начин на живот, што е дел од целите на обучувањето на културно-образовна област «Физичка култура и спорт». Во врска со тоа, поставивена е целта на трудот, која се состои во утврдувањето на местото на аеробикот во образовниот систем на Република Бугарија.

Клучни зборови: *физичко воспитување, наставни планови, наставни програми, физички способности, здрав начин на живот, специфична спортивска подготовка, наставник, родители, библиографска метода*

Branko Gardašević, Slađana Mijatović, Gordana Vekarić, Tamara Ristović

ХАЗЕНАТА ВО СРБИЈА

Спортските игри со топка се доминантна спортска активност во Србија, а ракометот е една од најуспешните. Ракометните екипи од Србија пет пати беа шампиони на Европа во двете конкуренции, а женските, машките и тренерите како членови на репрезентацијата на некогашната Југославија, освоиле дури 20 медали на најголемите меѓународни натпревари. На листата на Национални признанија за постигнати резултати во спортот, ракометарките и ракометарите се наоѓаат на првото место. Истовремено, малку е познато дека пред појавата на денешниот ракомет, во Србија постоеле слични спортски игри, кои може да се сметаат за негов претходник. Една од нив Хазената. Оваа спортска игра која потекнува од Чешка, во Србија била мошне развиена во првата половина на 20 век, попрецизно, во периодот меѓу двете светски војни. Со хазената главно се занимавале жените, иако имало и исклучоци. Основните правила на хазената биле мошне слични на денешниот ракомет. Екипата ја сочинувале 6 членови и голман, а структурата на играта не се разликувала битно од современиот ракомет. Поради својата едноставност и атрактивност, Хазената во наведениот период била особено распространета меѓу женската младина во Србија, така што се основани клубови во поголем број градови, за што се зачувани бројни материјални докази. Од поголемиот број на хазена – тимови од Србија, најголем успех имала екипата „БСК“ Белград, која во 1925 година станала шампион на Југославија. Обидот по завршувањето на Втората светска војна да се обнови хазената во Србија, не успеал. Меѓутоа, многу членови на хазената станале успешни ракометарки, што во голема мерка придонело женскиот ракомет, со 9 освоени медали на Олимписките игри и Светските првенства, да биде најуспешна спортска игра во женска конкуренција.

Клучни зборови: *појава и развој на хазената, ракомет, женски пол, хазена тимови*

Dimitar Evgeniev Obreshkov

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ ВО ФИТНЕС ТРЕНИНГОТ ЗА ЖЕНСКИТЕ И МАШКИТЕ

Направен е обид да се објаснат објективните разлики во фитнес тренингот за женските и машките. Врз база на фактите и застапеноста на достапната литература, разгледано е влијанието на вежбите со оптоварување врз организмот на женските и машките. Тренингот за машките и женските во суштина е сличен, но целите се различни. Женските имаат желба да ослабат и да го оформат своето тело, а машките да добијат поголема мускулна маса. Тренингот за жените има цел да ја подобри мускулната издрливост за сметка на обемот на мускулите. Оптоварувањето со користење на вежби со тегови за женските треба да биде усогласено со посилените и послабите мускулни групи.

Клучни зборови: *физичко вежбање, вежби со отпор, вежби со тежови, кардио тренинг, телесна тежина, телесни маси, аеробни вежби, анаеробни вежби, мускулна хипертрофија*

Lenče Nasev

ИНТЕГРАЦИЈАТА НА МУЗИКАТА И ТАНЦОТ ВО УЧИЛИШНИОТ КУРИКУЛУМ

Танцот, како и музиката зазема посебно место меѓу уметностите. Тој се реализира во одреден простор и време. Во него човекот е исполнувач и инструмент. Во минатото танцот имал обредни и социјални функции. Денес, во современите општества овие функции постепено се забораваат, исчезнуваат или ја променуваат својата содржина. Потребата за зачувување и сценско презентирање на танцот како оригинална, автентична структура во рамките на училишниот курикулум, произлегува од фактот дека тој е нераскинлив дел од духовната култура на заедницата во која се создава и применува. Во трудот се прикажува застапеноста на интеграцијата на музиката и танцот во рамките на училишниот курикулум.

Клучни зборови: *музичко образование, физичко образование, народни ора, изборни наставни предмети, мојорен развој, видови танци*

Izet Kahrović, Oliver Radenković, Benin Murić

ФИЗИЧКАТА АКТИВНОСТ И ЕДУКАЦИЈАТА НА РОДИТЕЛИТЕ ВО РЕХАБИЛИТАЦИЈАТА НА ДЕЦАТА СО НАРУШЕНА ФУНКЦИЈАНА ЛОКОМОТОРНИОТ АПАРАТ

Денес во времето на информациите, родителите повеќе од секогаш, сакаат да знаат на кој начин нивното дете треба да напредува во неговиот развој. Повеќето родители знаат дека одредени случувања, се ризични за нормалниот развој на детето, како што се тешкотиите во текот на бременоста, како и предвременото и тешкото пораѓање. Пради тоа, навремената дијагностика е мошне значајна во медицинската и едукативно-рехабилитативната практика. Кај децата со недоволна физичка способност, доаѓа до намалување на можностите за приспособување кон средината која ги опкружува. Недоволната физичка активност во нивниот натамошен раст и развој, доведува до промена на организмот во целина. Евиденција за можностите на нивното движење, може да се добие врз основа на анкетен прашалник кој го пополнуваат нивните родители. Едукацијата на родителите за помош на децата во почетните години на нивниот развој е мошне значајна. Таа е комплексен проблем, не само за родителите туку и за целото семејство кое ја претставува примарната животна средина наопходна за развојот на детето.

Клучни зборови: *пораѓање, семејство, физичка активности, психомоторен развој, оценување на моторните способности, Бобатх – терапија, дејска игра, анкетен Прашалник*

Nina Deneva

ПСИХОЛОШКИ, МОРФОФУНКЦИОНАЛНИ И КООРДИНАЦИСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА МОТОРНИТЕ СПОСОБНОСТИ И ПОТРЕБИТЕ ЗА ПОДГОТОВКА ВО ОДБОЈКАТА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ НАВОЗРАСТ ОД 12-13 ГОДИНИ

Едно од позначајните прашања во физичкото обарзование е проучувањето на моторните способности со оглед на возраста на учениците. Динамиката на промените во организмот на младите, непосредно се одразува врз развојот на нивните физички способности. Тоа значи дека нивните различни моторни способности, својот максимален развој го достигнуваат во различни возрасни периоди - хетерохроност. Одбојката се карактеризира со потребни моторни способности за брзо изведување на техничките елементи на одбојкарскиот терен. Одбојката, како и другите спортови е поврзана со остварување на основната функција на физичкото образование - зајакнување на здравјето на учениците и подобрување на моторните способности.

Клучни зборови: *моторни способности, моторна координација, физичка издржливост, мускулна сила, моторна адаптација, одбојка*

Tane Dimovski, Daniela Paunova

ПРЕДЛОГ МЕРКИ ЗА ЧАСОТ ПО ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПОДОБРУВАЊЕТО НА ЗДРАВЈЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ ОД ОСНОВНОТО И СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Секојдневната телесна активност, во современото живеење се наметнува како императив во функција на доброто здравје. За успешно воведување на трајни навики за физичка активност кај младиот човек, неопходно е навремено делување уште од најраната возраст. Предметот Физичко и здравствено образование и воспитание, во наставниот процес, го има приматот во делувањето во таа насока. Низ активноста на учениците на часот по физичко и здравствено образование, се влијае врз процесот на развивање на физичките способности, воведување и насочување кон позитивни вредности и ставови за физичката и спортската култура во секојдневното живеење и поврзување на физичкото образование со животните потреби. Со воведување новини на часот по физичко и здравствено образование значајно може да се придонесе за постигнување на таа цел.

Клучни зборови: *физички активности, моторни способности, телесни деформирани, одделенска настава, предметна настава, оценување во физичкото образование, спортистски активности, неделна застапеност на физичкото воспитување*

Jadranka Kocić, Sladjana Tošić, Dragana Aleksić

МОЖНОСТИ ЗА ПРИМЕНА НА НЕКОИ СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИ АКТИВНОСТИ ВО ПРЕДУЧИЛИШНАТА ВОЗРАСТ

Основа на човековото постоење како биолошко суштество, е телесното движење и физичките активности. Со оглед на тоа дека децата сè повеќе растат под влијанието на компјутерите, видео игрите и ТВ програмите, потребно е итно да се преземат соодветни мерки. Децата од предучилишната возраст голем дел од денот го минуваат во градинките. Поради тоа, најважно е во градинките, за нив да се организира правилно смислен физички развој. Рекреативните спортски активности за децата, имаат големо значење и се неопходни за поттикнување на правилниот раст и развој, зато што овозможуваат подобрување на моторните, когнитивните, конативните и емоционално психолошките карактеристики. Во градинките треба да се применуваат моторни активности со најразлични форми за решавање на моторните проблеми на децата од сите возрасни категории. На тој начин, ќе се создаваат темели за натамошно вклучување на децата во различни спортско-рекреативни активности. Значаен фактор во работата со децата е мотивирањето за занимавање со одредени спортско-рекреативни активности кои треба да претставуваат составен дел во текот на нивниот натамошен живот.

Клучни зборови: *дејски градинки, физички развој, моторни способности, морфолошки карактеристики, психолошки карактеристики, психомоторно учење, емоционално-социолошки способности, природни форми на спортистски активности, ситекнасти форми на спортистски активности*

Kiril Aladzhev

СПЕЦИФИЧНИ ГИМНАСТИЧКИ ВЕЖБИ ЗА ОПШТ РАЗВОЈ ЗА ПОДГОТВИТЕЛНИТ ДЕЛ НА АТЛЕТИЧАРИТЕ (ТРИСКОК ВО ДАЛЕЧИНА)

Во трудот се третира примената на реквизити од гимнастичкиот арсенал - мрежа за одскок (трамполина) и акробатска патека за почетното обучување на чекорите при атлетскиот трискок, и различните видови на скокови и поскоци (со лева и десна нога), прескокнувања (од лева на лева нога) и други комбинации меѓу нив. Користењето на мрежата за одсток и акробатската патека го намалува оптоварувањето на коскено-зглобниот и мускулниот систем. Посветено е внимание на доскокот во ров со сунгер (песок) како превентива за зглобно-мускулните повреди. Вежбите треба да се применуваат постапно (од полесни кон потешки) во согласност со основните дидактички принципи.

Клучни зборови: *гимнастички прибор, почетоно обучување, подготвителни вежби, вежби со скокови, вежби со доскок, трамполина*

Danilo Aćimović, Omer Špirtović, Zoran Jonić, Aleksandra Projević

ПРЕТПРИЕМАШТВОТО ВО РЕКРЕАТИВНИОТ И ПРОФЕСИОНАЛНИОТ СПОРТ

Професионалниот спорт вклучува два типа на активности: Претприемништво и менаџмент. Во согласност со тоа, спортот, неопходно е под влијанието на сите економски законитости за стопанисување и стекнување на капитал. Спортот е исклучително профитабилна производна активност, а спортското претприемништво е посебна негова форма. Тоа е концентрирано кон што е можно поголема организираност на спортските колективи, со што спортските претприемачи би се довеле во таква состојба во која од нив се очекува создавање на поволен профит.

Клучни зборови: *спортски менаџмент, аматерски спорт, бизнис политика, творечки способности во спортови, спортски клубови, донајорство во спортови, спонзорирање во спортови, профит*

Ivan Slavchev

ПРИСТАП И ОСНОВНИ ФАКТОРИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА КЛАСИФИКАЦИЈА НА СПОРТСКИТЕ НАТПРЕВАРИ

Авторот анализира различни видови класификации на спортски натпревари, а особено на атлетските натпревари. Врз основа на тоа, тој ги дефинира основните принципи кои се користат во компилацијата на класификациите за спортските настани, со се што објаснува зошто не постои единствена универзална класификација за сите спортски натпревари.

Клучни зборови: *социјални карактеристики, демографски карактеристики, правни прашања на спортскиите настани, социјални групи, специфичности на спортови, Олимписки игри*

Redžep Škrijelj, Kamala Beganović, Fadilj Škrijelj, Ahmet Mededović

ИСТАКНАТИ ПЕДАГОШКИ МИСЛИТЕЛИ ЗА СПОРТОТ И ФИЗИЧКОТО ВОСПИТУВАЊЕ

Основите на спортот и физичкото воспитување постојат од постоењето на човековото општество. Од тогаш, тие непрекинато се развиваат, усовршуваат и го менуваат својот карактер и содржина. При разгледувањето на фундаменталните проблеми и комплетните функции на спортот и физичкото воспитување, неопходно е да се анализира општествената условеност на нивниот развој, почитувајќи ги историските димензии и развојниот континуитет. Паралелно со општествениот развој и промените во економското и политичкото уредување, дојде до суштински промени во системот на физичкото воспитување и спортот. Спортот и физичкото воспитување во развојните педагошки мисли, во овој труд се согледувани низ влијанието

и придонесот на истакнати педагошки личности, како што се Коменски, Лок, Русо, Песталоци, Базедов, Гуц-Муц, Аморос, Хербарт, Дистервег, Спенсе и Де Врис.

Клучни зборови: *воспитување на младите, педагошки правци, педагошки идеи, личности во историјата на педагогијата, моторни навики и умења, природни форми на телесни движења, моторни активности, гимнастички вежби*

Tatjana Dimitrieska, Antonio Antonov
НЕКОИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ДВАЕСЕТ-ГОДИШНИОТ РАЗВОЈ
НА ХОКЕЈОТ НА ТРЕВА ВО РЕПУБЛИКА БУГАРИЈА

Презентирани се повеќе хронолошки показатели за развојот на хокејот на трева во повеќе земји во светот, а потоа во тој контекст, како основа за неговиот натамошен развој, се анализирани и показателите во две развојни фази во текот на изминатите дваесет години од развојот на хокејот на трева во Бугарија. Првата фаза се карактеризира со популаризација на хокејот, а втората со брз подем на Бугарската федерација за хокеј на трева, како и појавата на детскиот и младинскиот хокеј на трева. Во текот на дваесетгодишниот период се формирани 48 клубови и организирани се 86 државни првенства. Како член на Европската федерација за хокеј, Бугарската федерација беше прогласена за Федерација со најбрз развој во светот. Таа, како лидер на Балканот има опфатено 3000 деца и возрасни од двата пола. Во изминатиот дваесетгодишен период, бугарските хокеари на трева учествуваа на 27 балкански првенства (16 во машка и 11 во женска конкуренција). Тие имаат освоено 7 први, 14 втори и 5 трети места. Покрај учеството на овие првенства, бугарските хокеари на трева, со свои селекции учествуваа и на 27 Европски првенства (18 во машка и 9 во женска конкуренција).

Клучни зборови: *хокеј на трева, детско-младински хокеј на трева, хокеарски првенства*

Ahmet Međedović, Benida Pljakić, Enver Međedović, Edin Hodžić, Benin Murić
УНАПРЕДУВАЊЕ НА ФИЗИЧКОТО ВОСПИТУВАЊЕ ВО
ПРОЦЕСОТ НА СОВРЕМЕНАТА ОРГАНИЗАЦИЈА НА РАБОТАТА

Современата настава по физичко воспитување без оглед на тоа на кои педагошки принципи се засновува, се смета како значаен фактор на динамичките процеси, со изразена тенденција дека функциите на физичкото воспитување во иста мерка го унапредуваат и го следат општествениот развој. Унапредувањето на физичкото воспитување во процесот на современата организација на воспитно-образовната работа, се согледува низ нови промени кои, пред сè, се однесуваат на условите на работата и севкупната организација на овој наставен предмет кој подразбира квантитативни и квалитативни промени во сите возрасти, почнувајќи од предучилишното воспитание и образование. Со законски одредби училиштата се обврзани да ги следат наставните планови и програми за работа, придржувајќи се кон календарот за работа кој е донесен од министерството за образование. Во трудот е укажано на вреднувањето, смислата на педагошката работа и единството на наставните содржини во насока на остварување на физичкото воспитување и неговите задачи во однос на наставникот и учениците, со посебен осврт врз развојот на физичките и функционалните способности, како и врз оспособувањето на учениците за спортско-техничко образование.

Клучни зборови: *современ пристап кон наставава, образовни стандарди, вреднување на физичкото воспитување, образовни стандарди, наставни планови, функција на физичкото воспитување, задачи на физичкото воспитување, физички способности, функционални способности, спортско-техничко образование, наставни програми*

Silvyia Matikova – Tamburova
МЕТОДСКИ УПАТСТВА ЗА ПОЧЕТНОТО ОБУЧУВАЊЕ
НА ТЕХНИКАТА И ТАКТИКАТА ВО ТЕНИСОТ

Организацијата на наставно-спортската дејност има значајна улога за реализацијата на програмските цели и задачи на обучувањето во тенисот. Совладувањето на техиката и тактиката во тенисот се во меѓусебна тесна

врска. Наставно-спортските активности се спроведуваат согласно наставно-спортските планови и соодветните предходно разработени наставно-спортски методски програми. Тие секогаш се подложни на промени кои се во согласност со актуелните и конкретните услови. Усовршувањето на одделните технички и тактички постапки е под влијанието на причинско последичните врски. Аналитичката и синтетичката метода претставуваат специфични методи за усвојување на техничките и тактичките постапки во тенисот.

Клучни зборови: *наставно-спортски планови, наставно-спортски методски програми, физичка подготвеност, физички способности, аналитика метода за обучување, синтетичка метода за обучување, моторни навики*

**Nenad Stojiljković, Aleksandar Ignjatović, Zvezdan Savić,
Živorad Marković, Sandra Milanović**
ИСТОРИСКИОТ РАЗВОЈ НА ТРЕНИНГОТ СО ОПТОВАРУВАЊЕ

Тренингот со оптоварување е поим со кој се подразбира користење на тегови, машини или сопствената тежина на телото со ангажирање на мускулната маса. Тој се користи за зголемување на способноста за совладување на оптоварувањето и зголемувањето на мускулната маса. Историскиот развој на тренингот со оптоварување се појавува со првите цивилизации, како што се грчката и кинеската. Митската приказна за Мил од Кротон и неговата тренажна метода е општо позната. Нејзиниот принцип на тренирање се смета за почеток на тренингот со прогресивно оптоварување. Почетоците на оваа дисциплина немаа софистицирана опрема како денешната, така што се користеа секакви можни реквизити. Со текот на времето, се користеа модерни реквизити и опрема за тренинг со различни видови на степени на оптоварување.

Клучни зборови: *физички способности, диѓање товар, халтери, бодибилдинг, мускулна снага*

Irena Stanišić
МЕТОДСКИ УПАТСТВА ЗА ИЗВЕДУВАЊЕ НА УТРИНСКОТО ТЕЛЕСНО
ВЕЖВАЊЕ КАЈ ДЕЦАТА ОД ПРЕДУЧИЛИШНАТА ВОЗРАСТ

Физичкото воспитување на децата во градинките се остварува низ соодветни форми на работа. Овие форми ја сочинуваат основата на моторните активности на децата и се состои од здравствено-хигиенски, воспитни и образовни задачи кои децата ги остваруваат. Како општи форми на работа во физичкото образование се вклучуваат: утринско телесно вежбање, подвижни игри, насочена физичка активност, слободни активности и рекреативна паузи, излети и прошетки и танцовачки активности на децата. Утринските активности на децата во градинката, се сметаат како една од основните форми на работа во рамките на физичкото воспитување на децата од предучилишната возраст. Тие активности се изведуваат секојдневно, наутро пред појадокот. За полесно да се изберат соодветни телесни вежби и да се определи оптоварувањето на децата, потребно е да се утврди оптималната структура на тие активности. Утринската телесна активност е поделена на три дела: воведен, главен и завршен дел.

Клучни зборови: *физичко воспитување, дејски градинки, физичка активност, комплекс на телесни вежби, правилно држење на телото*

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

The Jurnal **ACTIVITIES IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORT** with ISSN (International Standard Serial Number) 1857-7687, abbreviated title **APES** and subtitle International Jurnal of scientific and professional issues in physical education and sport, is published twice a year by the Federation of sports pedagogues of Macedonia.

The published papers are categorized according to the scientific and bibliographic standards, or are papers that are presented at scientific meetings. Submissions are peer-reviewed anonymously by two independent, competent reviewers. Submissions can be accepted, rejected or returned to the authors for correction. Suggestions for corrections are given by reviewers, experts, editorial board members, the editor-in-chief and the chief editor deputies.

The accepted papers are not always published in chronological order, i.e. according to the submission date to the editorial board. If the papers contain data or results from master's theses, doctoral dissertations or research projects reports, the consent of the authors of these works, i.e. the head of the respective research project is needed. In addition, the sources for these data and results must be cited.

Published works are categorized as:

- **Original scientific papers** (Papers that reveal new, still unknown facts or contributions to scientific issues, and contain elements that allow checking the research results).
- **Notes.** Papers containing results of short and completed research. These papers present synthesized results in a brief manner.
- **Preliminary communications.** (Papers containing new scientific data whose publication cannot be postponed for a long time. The results of these works may later be republished in the usual way as original scientific paper which is in progress).
- **Reviews.** Reports synthesized by analyzing and evaluating the status of a scientific problem which is already published in certain papers. The reviews should contain the views of authors on a certain scientific problem as well as the position and the significance of their work to the development of science and enrichment of knowledge in a relevant scientific area.
- **Conference papers.** Complete papers presented at scientific meetings, but not published in proceedings.
- **Professional papers.** Papers dealing with findings of existing original scientific papers results. They also emphasize the application of these findings based on knowledge of the research methods applied in the area that is analyzed in the work.

The categorization of the submissions is carried out by the editorial board (based on a proposal by the reviewers) and does not necessarily coincide with the authors' proposal.

Technical form for preparation of the manuscript

The papers are written and submitted both in electronic form and in hard copy. Paper length should not exceed 20 pages (A4 paper size, font size 12, single spacing, margins 2,5 centimeters), including all attachments (abstracts, tables, photographs, drawings, charts, references, etc.). Annexes should be prepared with utmost technical and art quality. They should be presented at the end of the text. If taken from another paper, annexes must reveal the full bibliographical source.

In exceptional cases, the editorial board may review submissions larger than 20 pages.

Submissions must include:

- Abstract in the language of the first author's country;
- Abstract in English;
- Full paper in the language of the first author's country;
- Full paper in English.

The abstract and the entire paper in English should be proofread by a certified lector Papers should contain the following structure:

Title

The title should be brief but informative. Normally it should not contain abbreviations.

If abbreviations do exist, their identification should be given in parentheses.

As part of the paper title, authors and coauthors data should be provided, namely:

- First and last name without titles and positions,
- Full official title of the authors' and co-authors' institutions, city and country,